

Sakarya'daki Suriyelilerin Toplumsal Uyum Süreci ve Entegrasyon ¹

Social Adaptation Process and Integration of Syrians in Sakarya

Sevda Akat²

Öz

Arap Baharı'nın etkisiyle 2011'de yükselen seslerin önce ayaklanmalara sonrasında savaşa dönüşmesiyle Suriyelilerin farklı ülkelere zorunlu göçü başlamıştır. Savaş sonrası Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayısı 2017 tarihinde üç buçuk milyona yaklaşmış olduğu görülürken günümüzde bu rakam 3.670.342³'ye ulaşmıştır. Başlarda savaşın kısa süreceği düşüncesiyle misafir olarak algılanan Suriyeli sığınmacılar, savaşın devam etmesi ve gelenlerin sayısının her geçen yıl artmasıyla kalıcı hale gelmiştir. Hazırlıksız bir şekilde kitlesel göç dalgasıyla karşı karşıya kalan Türkiye ve sığınan Suriyeliler için bu durum psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve hukuki açıdan toplumsal uyum sorunları beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, bu sürecin getirdiği sorunlar kapsamında gelen Suriyelilerin bakış açılarıyla toplumsal uyum ele alınmaktadır. Çalışmanın asıl amacı, 2011'den 2017'e kadar geçen altı senede Sakarya'daki Suriyelilerin bakış açılarına göre yerel halka uyumunun ne durumda olduğunu anlamaya yönelik bir çalışmadır. Araştırmanın kapsamında Sakarya'daki Suriyelilerin toplumsal uyumuna kültürleşme stratejilerinde yer alan göçmen gruplarının bakış açılarına dayalı entegrasyonun psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve hukuki boyutları yer almaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada betimsel analiz kullanılmıştır. Sakarya'da en az 3 yıl geçiren 10-44 yaş aralığında 10 katılımcıyla Arapça-Türkçe şeklinde oluşturulmuş olan yarı yapılandırılmış mülakat formuyla görüşme sağlanmıştır. Araştırma sonucunda Suriyelilerin Sakarya halkıyla uyumuna bakıldığında psikolojik, sosyo-kültürel ve hukuki açıdan toplumsal uyum olumlu olduğu edinilirken ekonomik boyutta katılımcıların kendilerini güvende hissetmedikleri anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Geçici Koruma, Misafir, Entegrasyon, Kültürleşme

---

¹ Bu makale, yazarın 2017 yılında hazırlamış olduğu "Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecinde Sakarya Örneği" lisans tezinden hareketle oluşturulmuştur.

² YL Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı <https://orcid.org/0000-0003-1248-9918>

³ GİGM. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü), "Geçici Koruma". <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>. (Erişim Tarihi: 06.05.2021).

Abstract

The forced migration of Syrians to various countries started when the voices that rose in 2011 with the effect of the Arab Spring turned into war after riots. While the number of Syrians who took refuge in Turkey after the war was close to three and a half million in 2017, today this number has reached 3,670,342. Syrian refugees, who were initially perceived as guests with the thought that the war would last for a short time, became permanent as the war continued and the number of arrivals increased year by year. Faced with an unprepared mass migration wave, Turkey has also brought about social adaptation problems in terms of psychological, socio-cultural, economic and legal aspects for the Syrians who took refuge. Therefore, in this study, social adaptation is discussed with the perspectives of Syrians coming within the scope of the problems brought by this process. The main purpose of the study is to understand how Syrians in Sakarya have adapted to local people from their perspective in the six years from 2011 to 2017. The scope of the study includes the psychological, socio-cultural, economic and legal dimensions of integration based on the perspectives of immigrant groups involved in the social adaptation of Syrians in Sakarya. Descriptive analysis was used in the study conducted with qualitative research method. Interviews with 10 participants between the ages of 10-44 who spent at least 3 years in Sakarya were made with a semi-structured interview form in Arabic-Turkish. As a result of the research, when looking at the adaptation of Syrians with the Sakarya people, they used positive expressions about social harmony in psychological, socio-cultural and legal terms, while the participants stated that they did not feel safe in the economic dimension.

Keywords: Migration, Temporary Protection, Guest, Integration, Acculturation

Giriş

Arap baharının etkisiyle Suriye’de ilk ayaklanma, 15 Mart 2011 tarihinde Suriye’nin Dera şehrinde meydana gelmiştir (Topal, 2015:118). Ayaklanmanın kısa zamanda ciddi çatışmalara ve ardından da bir iç savaşa dönüşmesiyle birlikte bu ülkeden komşu ülkelere doğru zorunlu göç başlamıştır (Erdoğan, 2015:1). Savaştan bu yana on yıl içinde beş milyondan fazla Suriyeli, güvenli bir yer arayışı için Lübnan, Türkiye, Ürdün gibi ülkelere sığınmıştır (United Nation High Commissioner for Refugees (UNHCR), 2021).

Suriye’den Türkiye’ye olan ilk toplu göç 29 Nisan 2011 tarihinde Cilvegözü sınır kapısından 252 Suriye vatandaşının girişiyle meydana gelmiştir (Erdoğan, 2015: 5). Türkiye’deki yetkililer önceden imzalanan anlaşmalar⁴ nedeniyle ve savaşın yakın zamanda biteceğini düşündüklerinden dolayı sığınanlar için misafir⁵ ifadesini kullanılmışlardır (Lortoğlu, 2017: 71). Erdoğan (2015: 61) çalışmasında Suriyeliler için kullanılan misafir söyleminin zaman içinde göç eden kişilerle yerel halk arasında birtakım sorunları beraberinde getireceğini belirtmektedir. Savaşın devam etmesi neticesinde belirsiz olan statüleri 2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun oluşturulmasıyla ‘geçici koruma statüsü’ne yerini bırakmıştır. Geçici koruma YUKK’ün dördüncü bölümünün 91. Maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre;

Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönmeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir⁶

---

⁴ Bakınız: Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’de sınırları belirlenen ‘mülteci’ ve ‘sığınmacı’ statülerinin sadece Avrupa ülkelerinden gelen kişileri kapsadığı için Türkiye coğrafi çekince yaşamıştır. Bu yüzden gelen Suriyeli için bu iki statü kullanılamamıştır. 07. 05. 2021 tarihinde <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> adresinden erişilmiştir. Bu sözleşme 1 Ocak 1951 senesinden önceki kişileri mülteci veya sığınmacı olabileceğini ifade ettiği için bu eksikliği gidermek adına Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Tarihli Protokol imzalanmıştır. Bu sayede 1 Ocak 1951 yılından sonra meydana gelecek durumların önüne geçilmiştir. 07.05.2021 tarihinde <https://www.ihd.org.tr/mtecer-hukuk-state-k-1967-protokol/> adresinden erişilmiştir.

⁵ Her ne kadar ilk gelenler için misafir ifadesi kullanılsa da 30.03.2012 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından oluşturulan Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barınmasına Dair Yönergesinde gelen kişilere geçici koruma statüsü tanınmıştır. Fakat bu durum halkla paylaşılmamıştır. Bu sebeple Suriyeliler halk nezdinde 2013’de meydana gelecek olan YUKK’e kadar misafir olarak tanımlanmaktadır. Kaynak: Koyuncu, A. (2014). Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler. Konya: Çizgi Kitapevi s.27

⁶ Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu. Üçüncü Kısım. Dördüncü Bölüm. 91. Madde. 07.05.2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> adresinden erişilmiştir.

İfadeleri kullanılmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM, 2017) verilerine bakıldığında, kayıt altına alınan Türkiye'deki Suriyeli sayısının 3.424.237 olduğu bilinmektedir. Sakarya ilinde ise bu sayı 8.120 olarak belirtilmektedir. Bu sayının Sakarya'nın nüfusuna (976.948) oranına bakıldığında % 0.83'e karşılık geldiği görülmektedir.⁷ 28 Nisan 2021 tarihinde GİGM'in verilerine göre, Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sayısı 3.670.342'dir. Sakarya'daki son duruma bakıldığında ise kayıtlı Suriyeli sayısının (15.541) il nüfusuna (1.017.864) oranının %1.53'e karşılık geldiği görülmektedir.⁸ Buna göre son dört yılda Sakarya'daki Suriyelilerin sayısının iki kat arttığı görülmektedir. Sakarya'daki Suriyelilerin sayısının bu denli artması uyum meselesinin önemine işaret etmektedir. Savaşın başlarında 'etkilenen' ve 'misafir' olarak tanımlanan kişiler zaman geçtikçe savaşın uzaması ve gelenlerin yerleşik hale gelmesi nedenleriyle 'etkileyen' konumda yer alarak Türkiye'de kalıcı hale geldikleri görülmektedir (Cüce, 2018: 229). Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2018'de yayınlamış olduğu "Türkiye'deki Suriyeliler" özel raporunda Suriyelilerin kalıcılık ihtimalinin geçicilik ihtimaline göre son zamanlarda güçlendiğini kalıcılık konusunda uyum politikalarının geliştirilmesi uyarısında bulunmuştur (Bozarlan, 2018). Bu durum Suriyelilerin hukuki statülerinin tartışılmasına neden olurken yerel halkla ilişkilerine bakıldığında psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik alanlarda uyum konusunun ele alınması gerektiğini göstermektedir (Akçicek, 2015: 51).

Dolayısıyla bu çalışma, Sakarya'da yaşayan Suriyelilerin bakış açılarına göre yerel halkla uyumunun var olup olmadığına, var ise uyumlarını sağlayan durumların neler olduğunu anlamaya yönelik bir araştırmadır. Bu araştırmaya ilk olarak "2011'den 2017'e kadar geçen altı senede Sakarya'daki Suriyelerin bakış açılarına göre yerel halka uyumu ne durumdadır?" sorusuyla yola çıkılmıştır. Bu soruyla Berry'nin kültürleşme stratejisinde yer alan göçmen gruplarının bakış açılarına göre entegrasyon aşamasının psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve hukuki boyutları ele alınmak istenmiştir. Bu aşamalara gelmeden önce 'entegrasyon' ve 'uyum' kavramlarının literatürde nasıl kullanıldığına ilişkin kısaca bilgi verildikten sonra Berry'nin iki boyutlu kültürleşme stratejisinde bulunan göçmen gruplarının bakış açısı kategorisinde yer alan entegrasyon aşamasını ve entegrasyonu etkileyen dört önemli boyut üzerinde durulacaktır. Daha sonra çalışmayla alakalı literatür sonuçları paylaşılarak mülakatla elde edilen veriler değerlendirilecektir.

⁷Mülteci Derneği. "Türkiye'deki Suriyeli Sayısı Aralık 2017". <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-aralik-2017/>. (Erişim Tarihi: 08.05.2021).

⁸GİGM. "Geçici Koruma" <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>. (Erişim Tarihi: 08.05.2021).

Kültürleşme Stratejilerinde Entegrasyon

Entegrasyon kelimesi Türkçe'de bütünleşme olarak ifade edilmektedir. Köken itibarıyla Latince bir kelime olan entegrasyon, parçaları bütünleştirmek anlamına gelen 'integutio' kelimesinden türemektedir. Ayrıca entegrasyon kelimesi, farklı parçaların bir araya getirirken kendilerine has durumlarını kaybetmeden bir araya gelmesi olarak da ele alınmaktadır. Bu duruma siyasi anlamda bakılırsa, bir ülke içindeki azınlık ve çoğunluğun birbiriyle, kendilerine has olan durumları kaybetmeden uyum sağlayabilmesi olarak belirtilmektedir (Urgancı, 2014). Uyum ise kişinin, kendinde barındırdığı şahsi özelliklerle bulunduğu çevrede kurmuş olduğu dengeli ilişkidir. Literatüre bakıldığında uyum kelimesi genel anlamda bir durumdan başka bir duruma geçmek olarak ele alınmaktadır. Daha açık bir ifadeyle uyum Philip'ten aktaran Sözer (2019: 422), göç eden kişinin bulunduğu yerel kültüre ait gelenek ve göreneklere ayak uydurması için davranışlarını değiştirmesi olarak ifade edilmektedir. Kelimelerin anlamına bakıldığında eş anlamlı olmadığı görülmektedir. Fakat birbiri yerine literatürde kullanılmaktadır. Bu duruma ilişkin Çağlar ve Onay (2015: 41) çalışmasında, 'uyum' ve 'entegrasyon' kavramları her ne kadar literatürde eş anlamlı kullanılsa da ulusal literatürde anlam bütünlüğünün bulunmadığını ifade etmektedir. Entegrasyon ifadesinin uyum kelimesinden ziyade göç alanında pek bir şey ifade etmeyen 'adaptasyon' terimine karşılık geldiğini belirtmektedir. Bu durumun en önemli sebebinin yabancı kelimelerin Türkçe'de tam karşılığını bulamamasından kaynaklandığını söylemektedir. Bir başka neden ise ele alınan kelimenin aynı dönemde ya da farklı dönemlerde farklı kişilerce farklı anlamlar yüklenmesi olarak da ele alınmaktadır. Dolayısıyla entegrasyon ve uyum kavramlarının eleştirilmesi de pek mümkündür. Buradan hareketle tarihsel arka planlarına değinirken kültürleşme yaklaşımıyla ele almak doğru olacaktır.

Kültürleşme (acculturation), bir kişinin veya grubun kültürünü ya da kültür ögesini, gitmiş olduğu ülkede, değişime uğrattığı süreç olarak tanımlanmaktadır⁹. Çağlar ve Onay (2015: 46) çalışmasında kültürleşmeyi, göç eden kimsenin bulunduğu ülkedeki yerel kültüre ait belli öğelere adapte olması şeklinde ele almaktadır. Ayrıca gelen kişinin kendi kimliğini kaybetmeden bulunduğu ülkenin dilini öğrenerek topluma uyum sağlaması diye de eklemektedir. Buradan hareketle kültürleşme yaklaşımı, göçün en önemli aşamasıdır. Bunun en önemli sebebi göç olayı sonrası kişinin terk ettiği ülkeyle, ailesinden, arkadaşlarından,

---

⁹ Kelimeler.gen.tr. "Kültürleşme" <https://kelimeler.gen.tr/kulturlesme-nedir-ne-demek>. (Erişim Tarihi: 11.02.2017).

mesleğinden, ana dilinden, toplumsal geleneğinden ve rollerinden ayrılarak yeni bir süreçle karşılaşmasıdır (Zafer, 2016: 78). Göç eden kişinin yeni hayat kurması, kişinin bilinen hayatından bilinmeyene doğru bir gidişat olarak da ifade edilir. Bunun en önemli sebebi kişinin göç ettiği yerde yeni iş arayışında olması, yeni bir konut edinmesi, farklı kültürel kodlarla tanışması ve yeni insanlar ile iç içe olması kişinin bulunduğu yerde yeniden kimlik inşa etmesine ve yeni belirsizliklerin oluşumuna örnektir (Karasu, 2017: 633).

Kültürleşme stratejilerine bakıldığında; kültürleşme yaklaşımı iki boyutta incelenmektedir. Bunlar tek ve çift boyutlu ikiye ayrıldığı görülmektedir. Tek boyutlu olan yaklaşım 1964 senesinde Gordon tarafından oluşturulmuştur. Buna göre göç eden kişinin bulunduğu ülkede kendi kültürünü korumasında ve bulunduğu ülkenin kültürünü edinmesinde negatif bir bağıntı olduğunu açıklamaktadır. Bu durumda tek kişinin kültüründen soyutlanarak bulunduğu kültürü kabul etmesiyle sonuçlanır. Bu durum asimilasyon olarak tanımlanmaktadır. Kendisi, asimilasyonu sadece sosyal bir süreç olarak tanımlamamaktadır. Asimilasyona götüren iki önemli aşama olarak yapısal ve kültürel sınıflamayı da belirtmiştir (Gordon, 1964: 71). Fakat bu yaklaşım her ne kadar uygulanmasında dertilse de uygulanan toplumdaki kültürel farkların yok olmayacağı aşikârdır. Bu yüzden bu yaklaşım yerini çok kültürlülük anlayışına bırakmıştır. Akabinde tek boyutlu yaklaşımı benimseyen Greeley, asimilasyon yerine kültürel entegrasyon yaklaşımını belirtmiştir. Ona göre kültürleşme süreç işidir. Ve göç eden kişinin süreç içerisinde birkaç kuşak sonrası bulunduğu topluma uyum sağlayacağına yönelik bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu iki yaklaşımda göç alan ülke nazarında kültürleşme etkisinden söz etmediği için birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Bunun yerine John W. Berry, kültürleşmede iki boyutlu yaklaşımı benimsemiştir. Buna göre göç eden kişiyle göç alan ülkenin karşılıklı ilişkisine dayalı olarak dört aşamalı kültürleşme stratejisini belirtmiştir (Zafer, 2016: 78-81).

Aşağıdaki Şekil 1'de Jhon W. Berry, bireylerin ve grupların kültürleşmesinde çeşitli yolları iki soruyla tanımlamaktadır. İlki insanların kendi kültürlerini ve kimliklerini sürdürmek isteyip istememelerine yönelik sorudur. İkincisi ise insanların bulunduğu grup dışında yer alan kişilerle veya bulunduğu büyük toplumun günlük yaşamına katılımını isteyip istememelerine yönelik sorudur. Bu iki soruya cevap verecek kişi, dört farklı kültürleşme stratejisinden birisini benimser. Bunlar; asimilasyon (assimilation), entegrasyon (integration), ayrışma (separation) ve marjinalleşme (marginalization)'dir (Sam ve Berry, 2010: 474).

Şekil 1: İki Boyutlu Kültürleşme Stratejisi

Kaynak: Sam, D.L ve Berry, J.W. (2010). Acculturation: When Individual and Groups off Different Cultural Background Meet. Perspectives On Psychological Science. 5(4) 472-481.¹⁰

Bu iki soru üzerinden açıklamak gerekirse; göç eden kişinin bakış açısına göre kültürleşme stratejisi, sol tarafta yer almaktadır. Buna göre göç eden kişi kendi kültürünü ve aidiyetini korumak istemiyorsa ve bulunduğu toplumla ilişkiler kurup onlarla iletişime geçiyorsa kişi, asimilasyonu (assimilation) kendi istemiyle tercih etmektedir. Bu durumun aksine göç eden kimse kendi değerlerini ve aidiyetini korumak için bulunduğu toplumdan kaçınarak kendi kültürünü korumaya çalışıyorsa kişi, ayrışma (separation) aşamasını benimsediği görülmektedir. Göç eden kişi hem kendi kültürünü ve aidiyetini koruması hem de bulunduğu ülkenin kültür ve değerlerini benimsemesi şeklinde iletişimde bulunmayı tercih ediyorsa kişi, entegrasyon (integration) aşamasını benimsemiştir. Göç eden kişi göç ettikten sonra ne kendi kültürünü korumayı ne de bulunduğu ülkenin kültürünü benimsemeyi istemiyorsa kişi, marjinalleşme (marginalization) aşamasında olduğu tabloda görülmektedir. Elbette bu durum baskın ülkenin tutumuna göre de şekillenmektedir; şeklin sağ kısmına bakıldığında ise göç alan ülkenin kültürleşme stratejisi yer almaktadır. Buna göre göç alan ülke baskın konumdaysa ve gelen kişileri asimile etmek istiyorsa eritme potası (melting pot) stratejisini benimsemektedir. Göç eden kişi ülkede dışlanma yaşıyorsa ve toplum nazarında kabul edilmediyse ayrılma (segregation) stratejisine zorlanmaktadır. Göç eden kişi ile göç alan ülke arasındaki iletişim karşılıklı bir şekilde ilerleme kaydediyorsa çok kültürlülük (multiculturalism) stratejisi uygulanmaktadır. Göç eden kişi kendi kültürünü ve bulunduğu

¹⁰ Şahsım tarafından çevrilmiştir.

ülkenin kültürünü benimsememesi yönünde baskı uyguluyorsa reddetme/ dışlama (exclusion) stratejisinde yer aldığı görülmektedir (Zafer, 2016: 82-84).

Görüldüğü üzere kültürleşme bir süreç işidir. Bu süreç içerisinde belli aşamalarla kişiler ülke içinde asimilasyonu, uyumu, ayrılmayı, marjinalleşmeyi tercih edebilmekte ya da zorlanabilmektedir. Bu aşamaya gelmeden önce göç eden kişi nezdinde kültürleşme sürecini etkileyen faktörleri bilmek de gerekmektedir. Kültürleşme süreçleri; kişinin terk ettiği ülkenin özelliklerine, göçmenin yerleştiği ülkede vatandaşların tutumlarına, göçmenlere yönelik yapılan toplumsal desteğe, terk edilen ülke ile hedef ülkenin arasındaki benzerlik ve farklılıklara, kişinin göç etmesinde itici ve çekici faktörlerine, göç eden kişinin gittiği ülkedeki konumuna göre, farklılık göstermektedir (Zafer, 2016: 87-90).

Son olarak kültürleşme stratejilerinden göçmenlerin bakış açılarına yönelik entegrasyon konusunda Karasu (2017: 637-640), göçmenlerin uyumuna dört önemli boyut belirtmektedir. Bunlar; psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve hukuki boyut şeklindedir. Sırasıyla açıklamak gerekirse; psikolojik boyut, göç eden kişinin yeni topluma alışma sürecinde yaşadığı stres ve değişime karşılık vermiş olduğu zihinsel ve psişik şeklindeki mücadeleyi ele alır. Sosyo-kültürel boyut, göç ettikten sonra gidilen ülkede yaşanan kültürle göçmenin teması sonrası egemen kültürü tanınması ve algılanması olarak ele alınır. Bu konuda 'göç eden kişinin kendini göç ettiği ülkeye ait hissetmesi' sosyo-kültürel boyutun en önemli aşamasıdır. Sosyo-kültürel boyutta yer alan diğer husus ise göç eden kişinin bulunduğu ülkede ayrımcılık konusunda bir problem yaşamadan bulunduğu yerle sosyal ve kültürel alışveriş sağlayarak mevcut yapıya katkı sağlamış olmasıdır. Bu durum göçmenlerin sosyal ilişkilerinde ağların genişlemesine, arkadaşlık ve komşuluk ilişkilerinin artmasıyla görülmektedir. Ekonomik boyut, göç eden kişinin bulunduğu ülkede iş edinmesi ve becerilerinin artmasına yönelik gelecek sağlayacak standartlarda olması uyumun önemli göstergesindedir. Buna göre göçmenin iş sahibi olarak sisteme dâhil olması, ülke nazarında istihdam edilmesi, uyumu kolaylaştıran en önemli ekonomik boyuttur. Hukuki boyut ise, göç eden kişinin bulunduğu toplumda siyasi anlamda katılım sağlamış olması olarak ele alınmaktadır. Bu durum vatandaşlık olgusu ile örneklendirilebilir. Buna göre göç eden kişi bulunduğu ülkede vatandaş olabilmesi ülke içinde tam bir birey olduğunun göstergesi olarak ifade edilmektedir.

Görüldüğü üzere Berry, kültürleşme stratejisini göçmen nezdinde ve göç alan ülke nezdinde konuşlandırmıştır. Bu iki boyutun arasındaki ilişkiye göre ayrı aşamalar belirlemektedir. Bu makalede, Berry'nin göçmenlerin bakış açısına dayalı entegrasyon aşamasını ve entegrasyonu etkileyen dört önemli boyut üzerinde durulacaktır.

Araştırmanın Metodolojisi

Sakarya'daki Suriyelilerin 2017 ve 2021 yıllarındaki güncel resmi sayılarına bakıldığında son dört yılda iki kat artmış olduğu çalışmanın giriş kısmında belirtilmiştir. Savaşın hala devam etmesi ve kalıcılığın her geçen yıl artan sayılarla kendini gösterir hale gelmesi bu çalışmada uyum konusunun ele alınmasını sağlamıştır. Çalışmaya “2011'den 2017'e kadar geçen altı senede Sakarya'daki Suriyelerin bakış açılarına göre yerel halka uyumu ne durumdadır?” sorusuyla yola çıkılmıştır. Dolayısıyla Sakarya'daki Suriyelilerin yerel halka bakış açılarına bakılarak, Berry'nin kültürleşme stratejilerinden göçmen bakış açısına dayalı entegrasyon aşamasının psikolojik, sosyo- kültürel, ekonomik ve hukuki açıları ele alınmak istenmiştir. Araştırma kapsamında psikolojik boyutta Suriyelilerin yakın temasta bulunduğu kişilerle ilişkilerine, Sakarya Adapazarı'nda bulunan ortak yaşam yeri olarak belirlenen ‘Çark Caddesi’ üzerinde yerel halkla temaslarında izlenimlerine ve Sakarya'da yaşadıkları süre boyunca yerel halktan kendilerine söylenen hitap şekillerine (misafir, mülteci, sığınmacı) yönelik hisleri ele alınmaktadır. Kültürel boyuta bakıldığında belirlenen üç önemli durum söz konusudur. Bunlar Sakarya'daki Suriyelilerin toplumla ilişkilerini anlamak için arkadaş edinmelerine, dil öğrenimlerine ve geldiklerinden bu yana kültürlerini Sakarya'da yaşatıp yaşatamadıklarına yönelik durumları ele almaktadır. Ekonomik boyuta gelindiğinde, Suriyelilerin iş edinimi ve geçimlerini nasıl sağladıklarına bakılmaktadır. Hukuki boyuta gelindiğinde ise geçici koruma statüsünde olan bu kişilerin devlet olanaklarından nasıl yararlandığına ve devlete olan bakışlarına değinirken kalıcılığı göz önüne aldığımızda Suriyelilerin vatandaşlık konusundaki düşüncelerine ve savaş sonrası eve dönmeyi isteyip istememelerine de değinilmiştir.

Araştırma Örnekleme ve Özellikleri

Sakarya'daki Suriyelilerin bakış açılarına göre ele alınan çalışma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Çalışma örnekleminin Sakarya ilinde belirlenmesinin sebebi Sakarya'nın çok farklı göçmen gruplarını¹¹ içinde bulundurmasıdır. Sakarya'da çok farklı göçmen gruplarının var olması yerel halk ile Suriyeliler arasındaki uyumu farklı etkileyeceği düşünüldüğünden tercih edilmiştir. Araştırmada katılımcılar, yukarıda belirtilen amaçlara göre amaçlı örnekleme yöntemine dayalı kartopu veya zincir örnekleme türüyle belirlenmiştir. Örneklem çeşitlerinden olan amaçlı örnekleme yönteminin tercih edilmesinin sebebi; birçok olayda, durumda ve olguların keşfedilmesinde ve açıklamasında yararlı olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 135).

¹¹Sosyal54. “Sakarya'daki Etno-kültürel Gruplar”. <https://sosyal54.com/kultur-yasam/1329/sakaryadaki-etno-kulturel-gruplar/>. (Erişim Tarihi: 09.05.2021).

Katılımcıların kartopu veya zincir örneklemeyle belirlenmesinin sebebi ise “Elde edilmek istenilen konu hakkında en çok bilgi sahibi kimler olabilir?” sorusunun görüşülen kişilere sorularak elde edilmesidir (Patton, 1987: 56'den aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2013:139). Bu sayede anlaşılacak istenen konunun verilerine ulaşılmıştır. Bu çalışmada, 10-44 yaş aralığında en az üç yıl Sakarya'da yaşamış olan beş erkek beş kadın olmak üzere 10 kişi ile görüşme sağlanmıştır. Örneklemin ‘en az’ üç yıl olarak belirlenmesinin temel sebebi Suriyelilerin dil öğrenimlerinin bu zaman diliminde daha iyi bir durumda olacağı düşüncesidir. Bu sayede sorulan sorulara yönelik görüşmecilerin hisleri daha anlaşılır olacağı düşünülmektedir.

Tablo 1'e bakıldığında 18 yaş altında bulunan dört görüşmeci bulunmaktadır. Bu katılımcılar ile görüşme yapılması için araştırmacı tarafından oluşturulan onam formuyla kişisel bilgilerin hiçbir kurum ve kuruluşla paylaşılmayacağını, elde edilen ses kayıtlarının yazım aşamasından sonra silineceğine yönelik bilgilendirilmeler neticesinde ebeveynlerinden izin alınmıştır. Bu katılımcılarla görüşme doğal yaşam alanlarında birebir şekilde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca görüşme sohbet havasında gerçekleştiği için 18 yaş altı dört katılımcının rahat bir şekilde sorulan sorulara cevap verdiği anlaşılmıştır. Diğer katılımcılarla gelindiğinde de bu durum söz konusudur. Görüşmelerde anlaşılmayan sorular için Arapça- Türkçe formunda oluşturulan mülakat soruları gösterilerek yanlış anlaşılmanın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ayrıca katılımcılardan bir kişi hariç diğerlerinin Türkçeye çok hâkim olduğu bütün mülakatların yapılmasından sonra anlaşılmıştır. Örneklemin en az üç yıl sınırlandırılmasının yerinde olduğu bu sayede görülmüştür.

Tablo 1'de Sakarya'da bulunan Suriyeli katılımcıların beşinin Şam, üçünün Dera, birinin Halep diğer birinin Deyrizor şehirlerinden geldiği görülmektedir. Her ne kadar çalışma kartopu örneklemeyle yapılmış olsa da şehirlerin benzer olması katılımcıların tanıdık olduğu durumu göstermemektedir.

Tablo 1: Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri

	Görüşme Kodları	Cinsiyet	Yaş	Geliş Tarihleri	Terk Edilen Yer	Meslek
1.	G1	Kadın	11	2012	Dera	Öğrenci (4.Sınıf)
2.	G2	Kadın	12	2012	Şam	Öğrenci (6. Sınıf)
3.	G3	Erkek	14	2012	Halep	Öğrenci (7. Sınıf)
4.	G4	Erkek	15	2014	Şam	Öğrenci (8. Sınıf)
5.	G5	Erkek	23	2014	Şam	Bilgisayar Mühendisi
6.	G6	Erkek	44	2012	Deyrizor	Petro-Kimya Mühendisi
7.	G7	Erkek	30	2013	Şam	İngilizce Öğretmeni
8.	G8	Kadın	21	2014	Dera	Tercüman (Almanca)
9.	G9	Kadın	33	2012	Şam	Ev Hanımı
10.	G10	Kadın	28	2013	Dera	Müdür Yardımcısı

Veri Toplama Tekniği ve Verilerin Analizi

Nitel araştırmaya bağlı olarak gerçekleştirilen saha çalışması araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle sağlanmıştır. Bu formda açık uçlu sorular sorulmuştur. Sorulan sorular Arapça ve Türkçe şeklinde hazırlanmıştır. Arapça-Türkçe şeklinde hazırlanmasının sebebi Türkçe yöneltilen soruların yanlış anlaşılmasının önüne geçmektir. Mülakat formu, katılımcılara ilişkin demografik sorusuyla birlikte toplamda on dört sorudan oluşmaktadır. Bu mülakat formu psikolojik boyut için üç, kültürel boyut üzerine üç, hukuki boyut için üç ve son olarak ekonomik boyut için bir soru belirlenmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşme 30-45 dakika sürmüştür.

Sakarya'daki Suriyelilerin yerel halka bakış açılarına bakılarak, Berry'nin kültürleşme stratejilerinden göçmen bakış açısına dayalı entegrasyon aşamasının psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve hukuki boyutları nitel analiz yöntemlerinden olan betimsel analiz ile çözümlenmesi yapılmıştır. Bu analizin seçilme sebebi; elde edilen bilgiler ışığında görüşülen ve gözlenen durumları belli alıntılarla durumun anlaşılmasını sağlamasıdır. Bu sayede elde edilen bulgular belirlenen amaç üzerine düzenli ve yorumlanmış bir şekilde sunulmasını sağlayacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

Bulgular ve Yorum

Sakarya'daki Suriyelilerin 2011'den 2017'ye kadar olan süreçteki yerel halkla uyumunu inceleme amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma için dört ana tema belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla; Sakarya'daki Suriyelilerin toplumsal uyumunda psikolojik boyut, sosyo-kültürel boyut, ekonomik boyut ve son olarak hukuki boyut şeklindedir. Bu dört boyut için belirlenen sorular eşlinde görüşülen kişilerin bakış açıları ele alınarak entegrasyonda Sakarya'nın ne durumda olduğu anlaşılacak istenmektedir.

Sakarya'daki Suriyelilerin Toplumsal Uyumunda Psikolojik Boyut

Sakarya'daki Suriyelilerin toplumsal uyumunda psikolojik boyuta bakıldığında üç ana soruyla üç kategori belirlenmiştir. Psikolojik boyutta Suriyelilerin yakın temasta bulunduğu kişilerle ilişkilerine, Sakarya Adapazarı'nda bulunan ortak yaşam yeri olarak belirlenen 'Çark Caddesi' üzerinde yerel halkla temaslarında izlenimlerine ve Sakarya'da yaşadıkları süre boyunca yerel halktan kendilerine söylenen hitap şekillerine (misafir, mülteci, sığınmacı) yönelik hisleri ele alınmaktadır.

Suriyelilerin yakın temasta olduğu ev sahipleri, komşuları, karşılaştıkları esnaflar ve okul kurumundaki çalışan kişiler hakkındaki görüşleri öğrenilmek istenmiştir. Katılımcılara "Yerel halk içinde yakın temasta olduğunuz kişilerin (ev sahipleri, komşuları, karşılaştıkları esnaflar ve okul kurumundaki çalışan kişiler) size yaklaşımı nasıldır?" sorusu yöneltilmiştir. Bu yöneltilen soruya G8 ve G9:

Ev sahibi şu an çok iyi. Ama bazen çok iyi oluyorlar bazen çok kötü oluyorlar. Mesela yakınlarımız geliyor. Yakınlarımızın çocukları ile bizim çocuklarımız ses çıkarıyor. Sürekli uyarıyorlar (G8, 21 yaşında, Kadın, Dera)

Kötü davranıyor. Kötü örnek olarak size şu örneği verebilirim. Kiraya anlaştık diyelim daha oturmadan almak istiyor. Ya da bir gün geçti diyelim kapıya geliyor (G9, 33 Yaşında, Kadın, Şam)

Şeklinde cevap vermektedir. G8, öncesine göre ev sahibiyle arasının iyi olduğunu söylese de ev sahibinin zaman zaman davranışlarında değişiklik olduğunu da belirtmiştir. Buna örnek olarak evlerine gelen misafirlere yönelik tutumlarını göstermiştir. G9'un ifadelerine bakıldığında ise ev sahibiyle yaşamış olduğu durumlara örnek vermektedir. Buna göre kira sözleşmesi yapıldıktan hemen sonra evde oturma gerçekleşmeden ev sahibinin kirayı talep ettiğini ya da kiranın gecikmesi durumunda ev sahibinin ertesi gün kirayı almak için evlerine

gelmeleri örnek olarak göstermiştir. Bu durum katılımcı nezdinde “güvensizlik” olarak ele alınmıştır. Bu iki katılımcı hariç diğer görüşülen kişiler olumlu ifadelerde bulunmaktadır. Diğer katılımcıların ev sahipleri hakkındaki görüşlerine bakıldığında;

“Ev sahibimiz çok iyi insandır. Bazen kirayı geciktiriyoruz. Bu konuda bize çok yardımcı oluyor” (G1, 11 yaşında, Kadın, Dera)

“Ev sahibimiz çok iyi davranıyor. Bazen arada bize geliyor. Kira almaya geldiğinde arada bize sıkıntı çektiğimiz konularda yardım ediyor” (G3, 14 yaşında, Erkek, Halep)

“Kendisi çok iyi insandır. Maddi olarak bir ara sıkıntıya girdik. Sonrasında biraz toparladık Araba aldık. Hani demedi ki bize siz araba aldınız. Hani benim kiram demedi”. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

Bazı olağan durumların ev sahibi tarafından olumlu karşılanması ve desteklenmesi katılımcıların bakış açılarına yansydıkları görülmüştür. G1 ve G3 yaşlarına göre bakıldığında diğer katılımcılara göre daha içten yorumlar yaptığı görülmektedir. G7 ekonomik sıkıntıda oldukları zaman ev sahibinden anlayış gördüğünü dile getirirken ilerleyen zamanlarda kendilerini toparladıklarında da ev sahibinin tavırlarının değişmemesi ev sahibine karşı bakış açısını olumlu etkilediği görülmektedir.

“Komşularımız bizimle konuşmuyorlar ve misafirperver değiller”. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

G7'nin komşularıyla ilişkilerinde görmezden geldiklerini belirtirken kendi kültürüne göre kıyasladığında komşularının misafirperver olmadıklarını dile getirmektedir. Bu durum bakış açısını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

Olumlu ifadede bulunan katılımcılara bakıldığında,

“Komşularım konusunda çok şanslıyım. İlişkilerimiz güzel. Bu Sakarya'da böyle ama eskiden Osmaniye'de oturuyorduk. Dört yıl orada kaldım. Orada çok sıkıntı yaşadık. Sürekli orada kavga çıkıyordu. Adana'da kadınlar bana kötü laflar ediyordu. Burada saygı gösteriyorlar” (G9, 33 yaşında, Kadın, Şam)

“Komşularımızda çok iyiler. Fazla gidip gelmiyoruz ama aşure günlerinde bizi çağırıyorlar. Bizleri mevlitlere çağırıyorlar”. (G10, 28 yaşında, Kadın, Dera)

Sakarya öncesinde Osmaniye'de olumsuz durumlar yaşayan G9 Sakarya'da komşuları için olumlu bir yaklaşım geliştirmiştir. Ve ilişkilerinin güzel bir noktada olduklarını dile getirmektedir. Bu karşılaştırmayı yapmasında Adana ilinde yaşarken komşularının kötü muamelesi karşısında Sakarya ilindeki davranışları kıyaslayarak komşu algısının olumlu bir bakış açısına nasıl dönüştüğünü göstermektedir. G10'nun komşularına yönelik bakış açısına bakıldığında belli etkinliklerde bir araya geldiklerine dayandırdığı görülmektedir. Bu durumlar sayesinde iki görüşmeci nezdinde komşularına yönelik olumlu tutumların nasıl dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Esnaflara yönelik ifadeler bakıldığında 10 görüşmeciden sadece bir kişinin rahatsız olduğunu açıklamalarından anlaşılmaktadır. Buna göre;

Bazen beni izlediklerini görüyorum alışveriş yaparken. Ama kötü bir davranışlarını görmedim. Suriyeli olduğumuz anlaşılıyor diye düşünüyorum... (G5, 23 yaşında, Erkek Şam)

şeklinde G5 açıklamada bulunmuştur. Bu konuda alışveriş sırasında izlendiğinden memnun olmadığını dile getirmiştir. Ama karşılıklı bir sıkıntı yaşamadığını da belirtmektedir. Suriyeli asıllı olması anlaşıldığından dolayı bazı esnaflarda bu tutumun olduğunu fark ettiğini sohbet havasında olan görüşme sırasında anlaşılmıştır.

Okul kurumdaki çalışanlar ve öğrenciler konusunda da sadece bir görüşmecinin memnun olmadığı görülmektedir. Buna göre;

“Öğretmenler iyi sorun yok. Ama çocuklarıma buraya neden geldin? Neden burada okuyorsun gibi sorular yöneltiliyor”. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

Öğretmenlerin çocuklara yaklaşımını beğendiğini söyleyen G7, öğrencilerin çocuklarına karşı yaklaşımlarını beğenmediğini dile getirmektedir. Konuşma esnasında ailelerin çocukları etkilediklerini ve bu durumun çocuklarına yansıdığını söylemektedir. Yaşadığı bu durum görüşmeciyi kötü etkilediği anlaşılmaktadır. Diğer katılımcılardan eğitim gören kişilere bakıldığında ise;

“Öğretmenlerimizde çok iyiler. Hep gülümseyerek konuşuyorlar”. A (G2, 12 yaşında, Kadın, Şam)

“Buradaki öğretmenler çok iyi davranıyorlar. Daha iyi yapmamız için uğraşıyorlar”. (G3, 14 yaşında, Erkek, Halep)

Öğrencilerin bulunduğu okuldan ve öğretmenlerden almış oldukları güzel tepkilerden dolayı memnun kaldıkları görülmektedir. Bu durum bakış açılarını olumlu yönde etkilediği görüşmeciler anlatırken güler yüzlü ifadelerinden ve içten açıklamalarından anlaşılmaktadır.

Görüşmecilere “Çark Caddesi üzerinde gezerken nasıl hissediyorsunuz? Aynı caddede bulunduğunuz kişilerin tavırları konusunda ne düşünüyorsunuz ve hiç izlendiğinizi hissettiniz mi?” soruları yöneltilmiştir. Bu sorularla araştırmacı yerel halkla Suriyelilerin temasları sırasında izlenimlerini elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu soruya göre;

“Çok rahatım. Hiç sıkıntı çekmedim. Arada böyle bakan olduğunu hissediyorum ama bu da normal. Benim eşim çarşıda çalışıyor. Onun yanına falan giderim. Yani pek bir şeyle karşılaşmadım. Normal yani...” (G9, 33 yaşında, Kadın, Şam)

“Kalabalık bir yer. Bazen sıkılıyorum. İzlendiğimi hiç hissetmedim. Beni fark etmiyorlar ki. Hatta benim Türk olduğumu zannediyorlar.” (G5, 23 yaşında, Erkek Şam)

Katılımcıların açıklamalarına bakıldığında G9’un Çark Caddesi üzerinde kendisine yönelen bakışları hissettiği ve bu durumun normal olduğunu dile getirerek pek önemsemediğini vurguladığı görülmektedir. G5’in açıklamasında ise cadde üzerinde hiç fark edilmemesin sebebi Türk olduğunun zannedilmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Diğer görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında ise;

“Evet, bazen hissediyorum. İşte Suriyeliler! Tarzında bakıyorlar. Konuşma olarak bizi anlıyorlar”. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

“Alışveriş yapıyoruz. Mağazadan mağazaya geziyoruz tabi ki. Ama bize denilen şey; aaa Suriyeli. Bize üstten baktıklarını hissediyorum” (G8, 21 yaşında, Kadın, Dera)

G7’nin Çark Caddesinde bulunurken kendine yönelen bakışlardan rahatsız olduğu ‘İşte Suriyeliler’ şeklindeki ifadeyle anlaşılmaktadır. Ayrıca dillerinin farklı olmasından dolayı hemen fark edildiklerini de eklemektedir. Diğer görüşmecinin cadde üzerinde alışveriş yaptığı sırada bazı söylemlere denk geldiği görülmektedir. ‘aaa Suriyeli’ şeklinde kendilerine yaklaşıldığını ve bu durumun kendilerini küçük görmelerine neden olduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır.

“Geldiğinizden bu yana Sakarya halkı size nasıl sesleniyor? Ayrıca size nasıl hitap edilmesini istersiniz?” şeklinde yöneltilen soruyla Sakarya’da yaşadıkları süre boyunca yerel halktan kendilerine söylenen hitap şekillerine (misafir, mülteci, sığınmacı) yönelik hisleri öğrenilmek istenmektedir.

Geldiğimden bu yana hep misafir dediklerini duydum. Misafir lafından hoşlanmıyorum. Kardeş deseler güzel olur. Dost deseler daha güzel olur(G8, 21 yaşında, Kadın, Dera)

Mülteci kelimesini hiçbir şekilde duymak istemiyorum. Bu sözü duyunca kırılıyorum. Bu sözü duymamak için dışarı çıkmıyordum. Arkadaş olarak yaklaşmalarını isterdim. Misafir denmesi de hoşuma gider. (G9, 33 yaşında, Kadın, Şam)

Ya bana kimse sen mültecisin falan demedi. Ama mülteci demek bence iyi bir şey değil. Ve savaştan gelen kimseler için söylenecek en kötü tabir diyeyim. Bize kardeşim, arkadaşım denmesi daha hoşuma gider(G6, 44 yaşında, Erkek, Deyrizor)

Şeklinde yanıtlar alınmıştır. Misafir ifadesinden hoşlanmadığını dile getiren G8 kardeş olarak benimsenmek istediğini belirtmektedir. G9’un ifadelerine bakıldığında arkadaş olarak yaklaşılmasını istediğini söylemektedir. Toplum nazarında kabul görülmek istedikleri bu söylemlerden anlaşılmaktadır.¹²

Sakarya’daki Suriyelilerin Toplumsal Uyumunda Sosyo-Kültürel Boyut

Kültürel boyut için üç ana kategori belirlenmiştir. Bu kategorilere bakıldığında Sakarya’daki Suriyelilerin toplumla ilişkilerini anlamak için arkadaş edinmelerine, dil öğrenimlerine ve geldiklerinden bu yana kültürlerini Sakarya’da yaşatıp yaşatamadıklarına yönelik durumları ele almaktadır.

Katılımcılara “Sakarya’da arkadaş edinebildiniz mi? Eğer arkadaşınız varsa nasıl arkadaş oldunuz bunu anlatır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Buna göre;

Türk arkadaşlarım var. Bazen yardımcı oluyorlar. İş yerimde tanıştık. Benim zorlandığım yerlerde bazen tercüme yapıyorlar. Bazen birbirimizi anlamadığımızda başka şekillerde anlaşmaya çalışıyoruz. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

¹² Benzer bulgular Zor (2021: 143)’un Suriyelilerin sığınmacı olma deneyimlerine değindiği “Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Farklılıkla Bir Arada Yaşama Deneyimi(Bursa-Orhangazi Örneği)” başlıklı çalışmasında yer almaktadır.

Benim çok Türk arkadaşım var ama yaş olarak benden çok büyükler. Yaşları 35,40,45 Aralığında. Ve çoğu evli. Onlarla tesadüfen tanıştık. Bana manevi açıdan çok destekleri oluyor. Türkçe öğretiyorlar. Daha birçok konuda bana yardımcı oluyorlar(G8, 21 yaşında, Kadın, Dera)

Var Türk arkadaşlarımız çok var. Ama en sevdiğim bir arkadaşım var. A kişisi onunla her şeyi birlikte yapıyoruz. Bir eksik olduğunda birbirimiz arayıp yardımcı oluyoruz. Çok şanslıyım arkadaş konusunda. (G9, 33 yaşında, Kadın, Şam)

Şeklinde yanıtlar alınmıştır. Görüşmecilerin hepsi bir şekilde yerel halkla iletişime girdiği görülmektedir. Ayrıca karşılıklı yardımlaşmanın var olduğunu G7 ve G8'in ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Kartopu örneklem türü ile belirlenen görüşmecilerin tümünün Türkçe dilini iyi konuşuyor oldukları yapılan mülakat sırasında anlaşılmıştır. Bunların içinde yer alan üç kişinin, Suriye'de yaşarken Türkmen kökenli oldukları için Türkçe konuşmayı daha kolay öğrendikleri tespit edilmiştir. Bu durumu üç görüşmeci şu şekilde ifade etmiştir:

Bizim için pek sıkıntı olmadı. Aslımız Türkmen olduğumuz için evde konuşanlar vardı. (G3, 14 yaşında, Erkek, Halep)

Çok şükür o konuda biz Suriye'deyken Türkçe konuşabiliyorduk. Yani Allah yardımcı olsun hiç Türkçe bilmeyene. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

Yok, Türkçeyi benim ailem çok iyi biliyordu. Onların sayesinde Türkiye'ye geldiğimizde pek sıkıntı yaşamadık. (G9, 33 yaşında, Kadın, Şam)

“Sakarya'da kültürünüzü yaşatabiliyor musunuz?” sorusuna yönelik katılımcıların cevaplarına bakıldığında tamamının göç ettikten sonra kültürlerini yaşatmaya devam ettiklerini anlaşılmıştır. Buna örnek olarak:

Yaşatıyorum. Yemeklerimi giyimimi kendi kültürüme göre yapıyorum. Dinimizi hiçbir şekilde bırakmıyorum. Yemeklerimiz çok farklı. Biz acılı yapıyoruz. Siz bize göre tatlımsı yapıyorsunuz. (G4, 15 yaşında, Erkek Şam)

Evet, evde uyguluyoruz. Yemekler yapıyoruz. Hatta Türklerle paylaşıyoruz. Bizim yemekleri Türkler sevmez çok baharatlı olduğu için. Kıyafetlerimizde aynı değil. Bizden farklı giyiniyorsunuz. (G5, 23 yaşında, Erkek Şam)

Kültürümüzü burada %90 yaşatabiliyoruz diyebilirim. Kültürlerimizin benzer yanları var. Ama tamamen aynı diyemem. Yemek olsun kılık kıyafet olsun benzer yanları var. Sadece kahvaltımız size göre daha çeşitli ve zengin. (G6, 44 yaşında, Erkek, Deyrizor)

G4'ün cevabına bakıldığında bir kültürleşme söz konusu olduğu görülmektedir. Yemekler arasındaki farkın anlaşılması tatlı ve baharatlı şeklinde ifade edilmesi deneyimlendiğini göstermektedir. Ayrıca ülkesinde yapmış olduğu alışkanlıkları burada gerçekleştirdiği görülmektedir. Kıyafet konusunda çok zıt olduklarını da ayrıca belirtmektedir.

Sakarya'daki Suriyelilerin Toplumsal Uyumunda Ekonomik Boyut

Ekonomik boyuta bakıldığında, Suriyelilerin iş edinimine ve geçimlerini nasıl sağladıklarına bakılmaktadır. Katılımcılara “Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?” sorusu sorulmuştur.

Ben burada Karamandaki Geçici Eğitim Merkezi'nde öğretmenlik yapıyorum. Burada okuyanların hepsi benim gibi Suriyelidir. Benim maaşımı UNICEF karşılıyor. Ve bana 1.300 TL veriyor. Bu verilen para yetmiyor. Ve bu iş bittikten sonra durum belirsiz. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

Bu çok önemli sorunlardan biri. Sadece eşim çalışıyor. Sabah gidiyor akşam geç geliyor. Çocukları görmüyor. Parası da anca ev kirası faturalar işte yeme içme gibi şeylere harcanıyor. Çocukların ihtiyaçları yetişmiyor ki! 3 çocuk 1200 TL ile geçindirilir mi? (G9, 33 yaşında, Kadın, Şam)

Evet, çalışıyorum. Tercümanlık ve ikamet ile ilgileniyorum. Belli bir maaşı yok. Ve bu durumdan dolayı sıkıntı yaşıyoruz. (G10, 28 yaşında, Kadın, Dera)

Fakat çalışan kişilerin geçici ya da az maaşlı işlerde olduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu ifadelerden yola çıkarak katılımcıların ekonomik anlamda kendilerini güvende hissetmedikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin söylemine bakıldığında da durum farksız değildir.

Bir abim çaycı diğer abim tamirhanede çalışıyor. Babam ise arada boya işine gidiyor. Aylık çok az bir miktar alıyorlar. Bize anca yetiyor (G1, 11 yaşında, Kadın, Dera)

Sadece babam çalışıyor. Sabah 9'dan akşam 9,30 kadar. Babamın maaşı ancak kira fatura ihtiyacımızı karşılıyor. Ama bazen ona bile yetmiyor. Beni çok üzüyor bu durum. (G2, 12 yaşında, Kadın, Şam)

Görüldüğü üzere verilen yanıtlar neticesinde her yaş grubunun ekonomik boyutta kendini güvende hissetmedikleri anlaşılmaktadır.¹³

¹³ Benzer doğrultuda bulgulara Yıldırım, İslamoğlu ve İyem (2017)'in 'Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Araştırma' başlıklı çalışmada yer almaktadır. İstanbul'da yaşamakta olan Suriyeli katılımcıların, dil yetersizliği yaşadıklarını, arkadaş edinmede başarısız olduklarını, kültürlerini yaşadıkları ancak toplumla özdeşleşemediklerini, katılımcıların çalışma şartlarının iyi olmadığını ve bu yüzden güvensizlik

Sakarya'daki Suriyelilerin Toplumsal Uyumunda Hukuki Boyut

Sakarya'daki Suriyelilerin toplumsal uyumunda hukuki boyut için üç ana kategori belirlenmiştir. Buna göre Suriye'den göç eden bireylerin devlet olanaklarından yararlanma, vatandaşlık, savaş bitiminde ülkelerine dönme isteklerine ulaşılmak istenmektedir.

Geçici koruma statüsünde olan katılımcıdan 8'inin devletin tanımış olduğu haklardan faydalandığı verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu duruma yönelik şu ifadeler yer almaktadır:

Sağlık ocağı bize sağlık konusunda destek veriyor. Benim şu an üç çocuğuma 150 TL veriyorlar eğitim için. (G4, 15 yaşında, Erkek Şam)

Allah razı olsun Türkiye'den bize ve çocuklarımıza bakıyor. Bizim için okul açtı. Bize sağlık hizmetlerinden yararlanmamızı sağladı. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

Sadece iki kişinin devlet olanaklarından habersiz olduğu görülmektedir.

Çok iyi bilmiyorum. Ama annem hastaneye gitti orada annemden para aldılar. O yüzden yararlandığımızı bilmiyorum (G1, 11 yaşında, Kadın, Dera)

İhtiyacımız yoktu. 2 yıldır buradayız. (G3, 14 yaşında, Erkek, Halep)

G1'in bu konuda bilgisiz olduğunu diğer katılımcının ise buna hiç gerek duymadıkları için yararlanmadıkları anlaşılmaktadır.

Katılımcıların 9'unun vatandaşlık edinimine gönüllü olduğu görülmektedir. Cevaplara bakıldığında Türklere benzemek istedikleri için vatandaş olmak istediklerine yönelik ifadeler yer almaktadır.

Olmak isterim ben kendimi Türk hissediyorum. Türk gibi davranmak istiyorum(G2, 12 yaşında, Kadın, Şam)

Evet isterim. Türk olmak istiyorum Suriye'den daha güzel. Türk olmayı seviyorum(G3, 14 yaşında, Erkek, Halep)

---

hissettiklerini, hukuki boyutta yasal haklardan yararlandıklarına ve vatandaşlık istiyor olmaları gibi sonuçlarına ulaştığı görülmektedir.

G6, G7, G8 ve G10'un ifadelerine bakıldığında vatandaşlığı, kendilerini güvende hissetmek için istediklerini görülmektedir:¹⁴

Daha rahat yaşamak için isterdim. (G6, 44 yaşında, Erkek, Deyrizor)

Çok olmak isterdim. Zulüm yok. Ve vatandaş olduğumda çalışabilirim. Para kazanabilirim. Ve vatandaş olursam kalma hakkı da kazanırım(G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

İsterim çünkü o zaman bu kadar farkımız olmaz. İkincisi en çokta eşime isterim. Neden? Çünkü istediği gibi çalışabilir(G8, 21 yaşında, Kadın, Dera)

Türk vatandaşı olmak isterim. Çünkü nereye gitmek istersem gidebilirim. Şu an öyle bir şansım yok. Ayrıca çalışma iznimde yok. Belki bu sayede iş sahibi olurum. (G10, 28 yaşında, Kadın, Dera)

Son olarak savaşın bitmesi dâhilinde Suriye'ye dönme isteklerinin olup olmadığı sorulduğunda katılımcılardan 6'sının dönmek istemediklerine geri kalanının ise dönmek istediği görülmektedir. Mülakatta yer alan ifadelere bakıldığında;

Kesinlikle döneceğim. Ülkem orada ailem, arkadaşlarım, hayatım orada. Ve ben hayata orada başladım bir de hala ruhum orda tek bedenim burada zaten ülkem için buradayım bir gün döneceğim ve ülkemi tamir edeceğim(G1, 11 yaşında, Kadın, Dera)

Gitmek isterim burayı ziyaret etmek isterim. Çünkü orası beni vatanım. (G3, 14 yaşında, Erkek, Halep)

Dönmek isterdim. Bizim vatanımız. Bizim yerimiz. (G4, 15 yaşında, Erkek Şam)

Kesinlikle dönmek istediklerini belirtmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken durumun G9'un cevabı tepkisel şekilde karşılık vermesidir. Diğer ifadelere bakıldığında;

Evet, dönmek isterim ama Esed olmazsa. Orası benim vatanım. (G6, 44 yaşında, Erkek, Deyrizor)

---

¹⁴ Sakarya'da farklılıkla bir arada yaşama deneyimini ve entegrasyon konusunu ele alan çalışmalarda da güven olgusunun önemli ölçüde entegrasyon sürecinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bu konuda şu çalışmalara bkz. Akyiğit (2021) ve Şan ve Akyiğit, (2017).

Suriye benim vatanım ama Türkiye'de benim gözüm açıldı ve ben Burada büyüdüm. Buraya alıştım dönmek istemem. (G7, 30 yaşında, Erkek Şam)

Biteceğini düşünmüyorum. Bitseydi şimdiye kadar biterdi. Esed hala oradaysa gitmek istemem (G8, 21 yaşında, Kadın, Dera)

Görüşmecilerden ikisi dönme eğilimini savaşın bitmesine ve Esed'in yönetimden ayrılmasını esas almaktadır. G7 ise Türkiye'de farkındalığının açıldığını ve Türkiye'ye alıştığı içinde dönmek istemediğini belirtmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Sakarya'daki Suriyelilerin 2017 ve 2021 yıllarındaki güncel resmi sayılarına bakıldığında son dört yılda iki kat artmış olduğu çalışmanın giriş kısmında belirtilmiştir. Savaşın hala devam etmesi ve kalıcılığın her geçen yıl artan sayılarla kendini gösterir hale gelmesi bu çalışmada uyum konusunun ele alınmasını sağlamıştır. Sakarya'daki Suriyelilerin yerel halka bakış açıları aracılığıyla Berry'nin kültürleşme stratejilerinden göçmen bakış açısına dayalı entegrasyon aşamasının psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve hukuki açıları ele alınmak istenmiştir. Buna göre psikolojik boyutta, Suriyelilerin temasta olduğu kişiler hakkındaki fikirleri, belirlenen ortak mekânda Sakarya halkı hakkında izlenimleri ve Sakarya halkının Suriyelilere yönelik hitap şekillerine karşı ne hissettikleri öğrenilmek istenmiştir. Kültürel boyutta, Sakarya'daki Suriyelilerin toplumla ilişkilerini anlamak için arkadaş edinmelerine, dil öğrenimlerine ve geldiklerinden bu yana kültürlerini Sakarya'da yaşatıp yaşatamadıklarına yönelik durumlar ele alınmıştır. Ekonomik boyutta Suriyelilerin iş edinimi ve geçimlerini nasıl sağladıklarına bakılmaktadır. Hukuki boyutta ise geçici koruma statüsünde olan katılımcıların devlet olanaklarından nasıl yararlandığına ve devlet hakkındaki yorumlarına yer verilmiştir. Katılımcıların kalıcılığı göz önüne aldığımızda Suriyelilerin vatandaşlık konusundaki düşüncelerine ve savaş sonrası eve dönmeyi isteyip istememelerine de yer verilmiştir.

Sakarya'nın Adapazarı ilçesinde gerçekleştirilen bu çalışmada Suriyelilerin yerel halkla uyumunda psikolojik, sosyo-kültürel, hukuki boyutların bulgularına bakıldığında, bu boyutlara dair ifadelerin olumlu yönde olduğu görülürken ekonomik boyutta bu durumun tam tersi olduğu anlaşılmıştır. Bunları tek tek açıklamak gerekirse ekonomik boyut için görüşme sağlanan her katılımcın işe sahip olduğu verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Bu durum her ne kadar olumlu gibi gözükse de alınan maaşların düşük oluşu ve var olan işlerin geçici olması nedeniyle her yaş grubu ekonomik anlamda kendilerini güvende hissetmediklerini söylemiştir. Örneğin Cüce (2018: 241) çalışmasında bu duruma benzer bir sonuç ifade etmiştir. Ekonomik anlamda her

yaş grubunun işsizlik kaygısı yaşadığını ele alırken katılımcıların bazılarının ailelerine yardım edemeyecek durumda olmaları nedeniyle üzüntülerini dile getirdiği görülmektedir. Bu çalışmaya katılım sağlayan G2'nin babasının fazla mesai yaptığıının farkında olması ve kazanılan paranın ihtiyaçları karşılamamasına üzüntüsünü dile getirmesi Cüce'nin (2018) sonuçlarıyla benzer olduğunu göstermektedir. Bu karşılaştırmalı sonuçlar, Sakarya'daki Suriyelilerin ekonomik boyut entegrasyonunu bir yönüyle bizlere göstermektedir. Bu boyut için uyum çalışmaları kapsamında iyileştirme yapılması gerekmektedir. Sosyo-kültürel boyut ele alındığında ise katılımcıların en az üç yıl Sakarya'da yaşıyor olma sınırı sayesinde görüşülen kişilerle doğal ortamlarında Türkçe görüşme sağlanmıştır. Katılımcılardan üçünün Türkmen asıllı olmalarından dolayı diğer katılımcılara oranla daha çabuk dile hâkim olduğu katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Mülakat sırasında soruların anlaşılması durumunda Arapça sorulara nadir bir şekilde başvurulmuştur. Katılımcılar, verdikleri cevaplarda Türk diline hâkim olmalarının arkadaş edinme ve yerel halkla sürekli temas halinde olmalarına yardımcı olduğu görülmüştür. Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem'in (2017: 123) çalışmaların sonucuyla bu iki durum uyuşmamaktadır. Bunun ana sebebi olarak çalışmalarındaki katılımcıların iyi bir şekilde Türk diline hâkim olmamaları durumu yer almaktadır. Bu ana sebeple görüşmüş oldukları Suriyelilerin kendilerini toplumdan izole ettiklerini, arkadaş edinimi noktasında başarısız oldukları çalışmalarında vurgulanmıştır. Bu durum Sakarya'daki katılımcıların sosyo-kültürel boyutta toplumsal uyumlarına bakıldığında katılımcılar kullandıkları ifadelerle olumlu bir görüntü çizmiştir. Bu durumun olumlu olmasının sebebi karşılıklı iletişimin sürekli olması ve katılımcıların dili bilmelerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Sakarya'da Suriyelilerin kültürlerini yaşatabilme konusunda sıkıntı yaşamadıkları için sosyo-kültürel boyutta entegrasyon aşamasının olumlu bir yöne ilerlediği görülmektedir. Psikolojik boyuta bakıldığında katılımcılardan sadece ikisinin ortak mekânda izlendiği hissine verilen bilgiler dâhilinde ulaşılmıştır. İzlediklerini hissettikleri sırada 'aaa! Suriyeli!' veya 'iste Suriyeliler!' gibi ifadelerle maruz kaldıkları görülmektedir. Bu ifadeler neticesinde belirlenen ortak mekânda Suriyeliler toplumun kendilerini küçümsediklerini ifade etmektedirler. Hukuki boyuta gelindiğinde ise on katılımcıdan sekizi devlet olanaklarından yararlandığını ifade etmiştir. Diğer iki kişi konu hakkında bilgisi olmadığını söylemiştir. Katılımcılar en çok yararlandıkları olanağın sağlık alanı olduğunu belirtmiştir. Hukuki boyutta yer alan diğer bir kategori olan vatandaşlık konusunda katılımcıların sadece dördü ülkelerine dönmek istediklerini ifade etmiştir. Ülkelerine dönmek isteyen kişilerin on sekiz yaş altındaki bireyler olduğu görülmektedir. Diğer katılımcılar ise vatandaş olmak istediklerini söylemiştir. Bunun sebebi düşünüldüğünde Türklerle eşit

olanaklardan yararlanma arzusu öne çıkmaktadır. Ayrıca Esed'in yönetimden ayrılmaması gitmek istememelerinin temel nedeni olarak belirtilmektedir. Bu ifadelerden hareketle vatandaşlık isteme oranının yüksek olması ve geri dönme isteğinin belli nedenlere dayandırılıyor olması Sakarya'daki Suriyelilerin kalıcı olmak istediklerini göstermektedir. Son olarak Sakarya halkının Suriyelilere yönelik hitap şekillerine karşı ne hissettiklerin bakıldığında misafir söylemiyle muamele edilmesinden hoşlanmamakta, bunun yerine kardeş denilmesini tercih etmektedirler. Dolayısıyla Akyiğit'in (2021) de vurguladığı gibi Suriyelilerin açıkça dramatik bir biçimde kendileri için artık "eve geri dönüş"ün mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak Suriyeliler için bu durum kendilerine asla yeniden bir yurt edinemeyecekleri anlamına gelmemektedir. Bundan dolayı kendi içlerinde gündelik yaşamlarında yaşamakta oldukları entegrasyon süreçlerinde, karmaşık ağsal iletişim araçlarına, yeniden bir yurt edinme pratiklerine, biyografik ve duygusal motiflerine bakmak önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Akçicek, A. (2015). "Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumunu". *Liberal Düşünce Dergisi*. 80, 51-61.
- Akyiğit, H. (2021). "Eşyaların Mekân Aidiyeti ve Sosyo-Mekânsal Davranışlarla İlişkisi: Sakarya'da Suriyeli Girişimciler". *Anemon Dergisi*, 9, 55-65.
- Bozarslan, Mahmut. "Kamu Denetçiliği Kurumu'ndan Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Uyarı". <https://www.amerikaninsesi.com/a/kamu-denetciligi-kurumundan-suriyeli-uyarisi/4646648.html> . (Erişim Tarihi: 08.05.2021).
- Cüce, S. (2018). "Suriyeli Sığınmacıların Gözünden Türkiye'de Yaşam: Ankara Örneği". *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 229-245.
- Çağlar, A. ve Onay, A. (2015). "Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Analiz". B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin (Der). *Göç ve Uyum Kitabı İçinde* (s. 39-76). Londra: Transnational Press London.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gordon, M. (1964). *Assimilation in American Life: The Role Of Race, Religion and National Origins* (P. Kivisto, Dü.). New York: Oxford University Press.
- Karasu, M. A. (2017, Eylül). 'Göç ve Uyum Sorunu'. Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Elazığ. 631-649.
- Lortoğlu, C . (2017). "Suriyeli Mültecilerin "Misafir" Olma Haline Misafirperverlik Hukuku ve Etiği Açısından Bakış". *İnsan ve İnsan*. 4(11), 54-80.
- Sam, D. L ve Berry, J. W. (2010). *Acculturation: When Individual and Groups off Different Cultural Background Meet. Perspectives On Psychological Science*. 5(4), 472-481.
- Sözer, M. A. (2019). "Göç, Toplumsal Uyum ve Aidiyet". *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(28), 418-431.
- Şan, M.K. ve Akyiğit, H. (2017). Sakarya'da Yaşayan Farklı Etno-Kültürel Gruplarda Birlikte Yaşama Kültürü ve Aidiyet Mekân İlişkisi, *Uluslararası Sakarya Sempozyumu*. 679-684.

UNHCR (United Nation High Commissioner for Refugees), (2021). "Suriye Acil Durumu". <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>. (Erişim Tarihi: 08.05.2021).

Urgancı, Begüm. "Bütünleşme- Entegrasyon". <https://www.tuicakademi.org/bütünleşme-entegrasyon/>. (Erişim Tarihi: 07.05.2021).

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, S., İslamoğlu, E. ve İyem, C., (2017). "Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Araştırma". *Bilgi Dergisi*. (35), 107-126

Zafer, A. B. (2016). "Göç Çalışmaları için Bir Anahtar Olarak Kültürleşme Kavramı". *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (30), 75-92.

Zor, A. (2021). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Farklılıkla Bir Arada Yaşama Deneyimi: Bursa-Orhangazi Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.